

PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUS
Kelloportinkatu 5A, PL 134
33100
TAMPERE

**PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUDEN KOMMENTTI EHDOTUKSEEN NEUVOSTON
ASETUKSEKSI TUOMIOISTUIMEN TOIMIVALLASTA, PÄÄTÖSTEN TUNNUSTAMISESTA JA
TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA AVIOLIITTOA JA VANHEMPAINVASTUUTA KOSKEVISSA
ASIOISSA JA KANSAINVÄLISESTÄ LAPSIKAAPPAUKSESTA (UUELLEEN LAADITTU
TOISINTO BRYSSSEL Ila -ASETUKSESTA)**

1 Ehdotuksen tavoitteista

Ehdotuksessa todetaan, että ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus poistaa jäljellä olevia esteitä tuomioistuinten päätösten vapaalle liikkuvuudelle ja suojata paremmin lapsen etua siten, että menettelyitä yksinkertaistetaan ja niiden tehokkuutta parannetaan. Lisäksi ehdotuksessa todetaan, että ehdotuksella pyritään oikeusvarmuuteen, kustannusten vähentämiseen ja menettelyjen lyhentämiseen lapsikaappaustapauksissa lasten ja heidän vanhempiensa etujen mukaisesti.

Pirkanmaan käräjäoikeuden mielestä ehdotuksen tavoitteet ovat kannatettavia.

2 Muutokset Bryssel Ila –asetuksen säännöksiin

2.1 Ehdotuksen rakenteesta

Ehdotuksessa ei esitetä muutoksia asetuksen soveltamisalaan eikä avioliittoa koskeviin asioihin. Myöskään määritelmiin ei esitetä sisällöllisiä muutoksia. Näin ollen I luku (Soveltamisala ja määritelmät) ja II luvun (Oikeudellinen toimivalta) 1 jakso (Avioero, asumusero ja avioliiton pätemättömäksi julistaminen) säilyvät teknisiä selvennyksiä lukuun ottamatta ennallaan. Myös oikeudellista toimivaltaa koskevan II luvun 2 jakso (Vanhempainvastuu) ja 3 jakso (Yhteiset säännökset) säilyvät olennaisilta osin ennallaan kuitenkin siten, että 11 artiklassa olevat lapsikaappausta koskevat säännökset siirretään uudistettuun III lukuun (Lapsikaappaus).

Ehdotuksessa merkittävä muutos kohdistuu aiemmin III luvussa (Tunnustaminen ja täytäntöönpano) olleisiin säännöksiin, jotka esitetään sijoitettavaksi uudistettuina IV lukuun. Luku sisältää seuraavat jaksot: 1 Tunnustaminen, 2 Täytäntöönpano, 3 Tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kieltäytyminen, 4 Yhteiset säännökset, 5 Viralliset asiakirjat ja sopimukset ja 6 Muut säännökset. Keskusviranomaisten välistä yhteistyötä koskevat säännökset sijoittuisivat täsmennettyinä V lukuun. Ehdotus sisältää lisäksi luvut VI (Yleiset säännökset), VII (Delegoidut säädökset), VIII (Asetuksen suhde muihin säädöksiin), IX (Loppusäännökset). Näissä luvuissa on osittain uusia säännöksiä. Ehdotus sisältää kuusi aihe-aluetta, joihin esitetään muutoksia.

Pirkanmaan käräjäoikeudella ei ole kommentoitavaa ehdotuksen rakenteeseen.

2.2 Lapsikaappaus

Ehdotuksessa lapsen palauttamista koskeville säännöksille on haluttu antaa enemmän näkyvyyttä. Ne ehdotetaan koottavaksi erilliseen III lukuun (Lapsikaappaus). Sinne siirrettäisiin nykyisin 11 artiklassa olevat säännökset mukautettuina. Jäsenvaltioille asetettaisiin lisäksi velvollisuus keskittää lapsen palauttamista koskevien hakemusten käsittely rajoitetulle määrälle tuomioistuimia (22 artikla). Palauttamispäätöksen antamiselle säädettyä kuuden viikon

määräaikaan täsmennettäisiin niin, että se koskisi jokaista oikeusastetta erikseen. Tuomioistuimella olisi myös velvollisuus selvittää menettelyn alkuvaiheessa osapuolten halukkuus sovintoratkaisuun (23 artikla).

Ehdotuksessa täsmennetään lapsen suojelemista koskevia 'riittäviä järjestelyjä' lapsen palauttamista ratkaistaessa. Näillä tarkoitetaan ehdotuksen mukaan viranomaisten välisen yhteistyön helpottamista ja väliaikaisten ja turvaamistoimien toteuttamista (25 artikla). Ehdotuksessa on myös yhtenäinen säännös siitä, että tuomioistuin voi julistaa lapsen palauttamista koskevan päätöksen väliaikaisesti täytäntöönpanokelpoiseksi muutoksenhausta ja kansallisesta lainsäädännöstä riippumatta. Muutoksenhakuoikeus palauttamista koskevaan päätökseen rajoitetaan yhteen oikeusasteeseen (25 artikla).

Pirkanmaan kärjäoikeudella ei ole lapsikaappausta koskeviin muutosehdotuksiin kommentoitavaa, koska lapsikaappausta koskevat asiat on Suomessa kansallisesti keskitetty Helsingin hovioikeuden ratkaistaviksi. Ehdotuksessa on esitetty asetuksessa tarkoitettujen asioiden keskittämistä erikoistuneille tuomareille, mikä on tältä osin siis jo toteutunut lapsikaappausta koskevien asioiden osalta.

2.3 Lapsen sijoittaminen toiseen jäsenvaltioon

Ehdotuksessa rajat ylittäviä sijoittamispäätöksiä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäviksi asetuksen 65 artiklaan. Ehdotuksessa esitetään, että vastaanottavan jäsenvaltion hyväksyntä vaadittaisiin kaikissa rajat ylittävissä sijoituksissa, jotka perustuvat jonkin jäsenvaltion tuomioistuimen tai viranomaisen päätökseen. Ehdotuksen mukaan kaikki pyynnöt olisi toimitettava keskusviranomaisen välityksellä. Ehdotuksessa olisi yhdenmukaiset vaatimukset asiakirjoille, jotka on toimitettava hyväksyntää koskevan pyynnön mukana: pyynnön esittävän viranomaisen olisi esitettävä lasta koskeva kertomus ja perusteltava, miksi rajat ylittävää sijoitusta harkitaan. Asiakirjoista olisi toimitettava myös käännös. Pynnön vastaanottavan jäsenvaltion olisi vastattava pyyntöön kahden kuukauden kuluessa. Ehdotetuilla muutoksilla artiklan sisältö lähennettäisiin vastaamaan Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimuksessa olevaa vastaavaa säännöstä.

Koska lapsen sijoittamista koskevat asiat eivät kuulu yleisten tuomioistuinten käsiteltäviin asioihin, ei Pirkanmaan kärjäoikeudella ole tähän kommentoitavaa.

2.4 Lapsen kuuleminen

Ehdotuksessa esitetään säädettäväksi viranomaisille nimenomainen velvollisuus antaa lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, mahdollisuus tulla kuulluksi vanhempainvastuuta koskevissa asioissa (20 artikla). Lisäksi asetuksessa säädettäisiin, että viranomaisen on otettava lapsen näkemys asianmukaisella tavalla huomioon tämän iän ja kehitystason mukaisesti ja esitettävä huomionsa päätöksessä. Nämä seikat olisi kirjattava myös päätöksen liitteenä annettavaan todistukseen. Lapsen kuulemisen laiminlyöntiä ei otettaisi erikseen huomioon päätöksen tunnustamista koskevana kieltäytymisperusteena (38 artikla).

Pirkanmaan kärjäoikeuden kanta on, että jos lapsen kuulemisen osalta halutaan päätyä vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen noudattamiseen, päätöksen liitteenä annettavassa todistuksessa tulisi olla kohta, jossa päätöksen antaneen jäsenvaltion viranomainen vahvistaa, että lapsen kuuleminen on tehty päätöksen antaneen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön edellyttämin tavoin. Tämän johdosta lapsen kuulemisen toteutumista ei enää tutkittaisi vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuimessa. Mikäli jäsenvaltiolle olisi esityksessä kuvattu velvollisuus kirjata todistukseen huomioita lapsen kuulemisesta, mikä merkitys niille tulisi antaa? Olisiko kuvaus lapsen näkemyksistä hyödyksi täytäntöönpanokysymystä mietittäessä? Kysymys herää, miten toimitaan tilanteessa jossa riitautetaan lapsen kuulemisen merkitys esimerkiksi sillä perusteella, että olosuhteiden muutoksen vuoksi lapsen mielipide on muuttunut tai sille on

annettava erilainen merkitys. Ehdotuksen mukaan täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos lapsi vastustaa täytäntöönpanoa. Mietittäväksi tulee miten tämä katsotaan selvitettyksi ja mikä painoarvo lapsen vastustamiselle annetaan arvioitaessa lapsen etua? Riittääkö näiden arvioimiseen ja ratkaisemiseen voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö vai aiheuttaisiko asetuksessa ehdotettu menettely tarpeen harmonisoida kansallista lainsäädäntöä tältä osin. Voimassa olevan lain lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 2 §:ssä säädetään lapsen tahdon huomioon ottamisesta täytäntöönpanotilanteessa ja lain 14 §:ssä säädetään hakemuksen hylkäämisestä lapsen edun vuoksi.

2.5 Eksekvatuurista luopuminen

Ehdotuksessa esitetään eksekvatuurimenettelystä luopumista kaikkien asetuksen soveltamisalaan kuuluvien päätösten täytäntöönpanon yhteydessä (30 artikla).

Ehdotuksessa eksekvatuurimenettelystä luopumista täydennetään ottamalla käyttöön menettelylliset takeet, joiden avulla pyritään varmistamaan vastaajan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Asetuksessa säädetään siten tietyt kieltäytymisperusteet päätöksen tunnustamiselle (4 luvun 3 jakso). Lapsen tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai tiettyjen lapsen palauttamista edellyttävien huoltopäätösten tunnustamista ei ehdotuksen mukaan voi kiistää, mikä vastaa voimassa olevan asetuksen 41 ja 42 artiklaa.

Ehdotuksen mukaan päätöksen tunnustamista ja/tai täytäntöönpanoa voisi vastustaa täytäntöönpanojäsenvaltiossa sen kansallisen lainsäädännön mukaisen täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä (39 - 47 artikla). Samoin kuin nykyinen asetus, ehdotus sisältää myös useita vakiotodistuksia, joiden tarkoituksena on helpottaa ulkomailla annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa, kun eksekvatuurimenettelyä ei ole.

Pirkanmaan käräjäoikeus kannattaa eksekvatuurimenettelystä luopumista kaikissa asetuksen soveltamisalaan kuuluvien päätösten täytäntöönpanossa. Kysymys kuitenkin herää, miten menetellään kun täytäntöönpanomenettelyn (kohta 2.6) yhteydessä osapuoli vastustaa toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista ja vetoaa asetuksen mukaiseen kieltäytymisperusteeseen. Nykyisin asetuksen mukaisten päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevat asiat on keskitetty Helsingin käräjäoikeuden ratkaistaviksi. Siirrettäisiinkö päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevan asian käsittely Helsingin käräjäoikeudelta lapsen asuin- tai oleskelupaikan mukaan määräytyvälle täytäntöönpanoasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle vastustamistapauksissa? Olisiko tämä tarkoituksenmukaista? Oletettavasti useassa tapauksessa sekä päätöksen tunnustamisen kieltäytymisperusteiden että täytäntöönpanon vastustamisperusteiden tosiseikat ovat samoja, usein seikkoja joiden katsotaan olevan lapsen edun arvioimisen kannalta merkityksellisiä. Pirkanmaan käräjäoikeuden käsityksen mukaan ehdotuksessa ehdotettu menettely aiheuttaisi tarpeen muuttaa kansallista lainsäädäntöä tältä osin.

2.6 Täytäntöönpanomenettely

Ehdotuksessa esitetään toimenpiteitä päätösten täytäntöönpanon tehostamiseksi. Täytäntöönpanolle esitetään määräaika: jos päätöstä ei ole pantu täytäntöön kuuden viikon kuluessa siitä kun täytäntöönpanomenettely aloitettiin, täytäntöönpanojäsenvaltion tuomioistuimen on ilmoitettava viivästymisestä ja siihen johtaneesta syistä pyynnön esittäjälle (31 ja 32 artikla).

Silloin kun toisessa jäsenvaltiossa annettua päätöstä on täsmennettävä tai mukautettava, jotta se voidaan panna täytäntöön täytäntöönpanosta vastaavan jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti, kyseisen jäsenvaltion toimivaltaisen tuomioistuimen on ehdotuksen mukaan tehtävä tarvittavat täsmennykset tai mukautukset päätöksen keskeistä sisältöä kunnioittaen (33 artikla).

Ehdotus sisältää yhdenmukaiset säännöt siitä, missä tilanteissa päätöksen täytäntöönpanoa on mahdollista vastustaa. Kieltäytymisperusteita voidaan soveltaa vain, jos niihin on vedottu (32 artikla). Kun osapuoli haluaa vastustaa toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen täytäntöönpanoa, hän voi vedota samassa menettelyssä sekä perusteisiin, joiden nojalla voidaan kieltäytyä kyseisen toimenpiteen tunnustamisesta, että perusteisiin, joilla voidaan kieltäytyä päätöksen täytäntöönpanosta.

Kieltäytymisperusteet on lueteltu tyhjentävästi. Kieltäytymiskynnys on asetettu korkealle. Ehdotuksen mukaan täytäntöönpanosta on kieltäydyttävä, jos toimenpide on ristiriidassa lapsen edun kanssa joko siksi, että olosuhteet ovat muuttuneet tai siksi, että riittävän iän ja kypsyysasteen saavuttanut lapsi vastustaa sitä voimakkaasti. Kieltäytymisperuste otetaan huomioon vain, jos ristiriita on niin merkittävä, että se on verrattavissa oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuuteen perustuvaan poikkeukseen (40 artikla).

Pirkanmaan kärjäoikeus kannattaa ehdotuksen muutoksia siltä osin kun niiden tarkoituksena on nopeuttaa menettelyä ja lisätä ennakoitavuutta asian käsittelyn keston suhteen. Siltä osin kun ehdotetaan asetuksessa velvoittaa täytäntöönpanosta vastaava tuomioistuimien antamaan tarvittavia täsmennyksiä tai mukautuksia päätökseen päätöksen keskeistä sisältöä kunnioittaen herää ajatus, miten menetellään kun osapuoli riitauttaa täsmennysten ja mukautusten oikeellisuuden suhteessa päätöksen keskeiseen sisältöön? Pohdittavaksi myös jää, onko voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö (laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 13§) harmoniassa ehdotetun asetuksen kanssa tältä osin? Voidaanko edellä mainittua lainkohtaa, jossa säädetään tuomioistuimen oikeudesta vähäisissä määrin pysyvästi muuttaa tai täsmentää tapaamisoikeutta koskevia ehtoja, soveltaa asetuksessa ehdotettujen täsmennysten tai mukautusten tekemiseen?

2.7 Keskusviranomaisten välinen yhteistyö

Ehdotuksessa esitetään täsmennyksiä keskusviranomaisten välistä yhteistyötä koskeviin säännöksiin (62 - 66 artikla ja 41 - 49 johdantokappaleet). Ehdotuksessa pyritään selventämään sitä, kuka voi pyytää keskusviranomaiselta apua, millaista apua tai mitä tietoja voi pyytää, keneltä apua voi pyytää ja missä tilanteessa. Ehdotuksessa täsmennetään, että keskusviranomaisten apua voivat pyytää myös tuomioistuimet ja muut viranomaiset, esimerkiksi lastensuojeluviranomaiset. Pyynnön vastaanottavan viranomaisen on vastattava lapsen sosiaalista taustaa koskevaan toisen jäsenvaltion viranomaisen pyyntöön kahden kuukauden kuluessa.

Lapsen palauttamista koskevissa asioissa keskusviranomaiselle asetetaan kuuden viikon määräaika sen varmistamiseksi, että oikeudenkäyntimenettelyn aloittamista tai sen aloittamisen helpottamista varten laadittu asiakirja-aineisto on täydellinen, paitsi jos se on poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi mahdotonta (63 artiklan 2 kohdan g alakohta). Lisäksi ehdotuksessa vaaditaan jäsenvaltioita varmistamaan, että keskusviranomaisilla on riittävät taloudelliset ja henkilöresurssit, jotta ne voivat hoitaa niille tällä asetuksella osoitetut velvollisuudet (61 artikla).

Pirkanmaan kärjäoikeus kannattaa keskusviranomaisen tehtävien täsmentämistä ja erityisesti määräaikojen asettamista keskusviranomaisen toimenpiteille. Sikäli kun keskusviranomaisen lähettää asian edelleen tuomioistuimen käsiteltäväksi, on hyvä että molemmilla on omat määräaikansa ettei käy niin, että tuomioistuimeen saapuessaan asian käsittely on jo viipynyt ja tuomioistuimen tulisi yrittää kuroa määräaika kiinni. Pirkanmaan kärjäoikeus kannattaa sen täsmällistä säätämistä, koska toimitaan keskusviranomaisen kautta ja koska käytetään suoria yhteyksiä.

2.8 Asetuksen suhde muihin säädöksiin

Nykyisen Bryssel IIa -asetuksen 59 artiklassa on säädetty Suomelle ja Ruotsille mahdollisuus soveltaa keskinäisissä suhteissaan asetuksen säännösten sijasta vuoden 1931 pohjoismaista avioliittokonventiota tietyin edellytyksin. Tämä poikkeusmahdollisuus on poistettu ehdotuksesta.

Pirkanmaan kärjäoikeus kannattaa rinnakkaisista vaihtoehtoisista menettelytavoista luopumista, koska ne hankaloittavat asian käsittelyä.

4 Ehdotuksen vaikutukset

Ehdotukseen liittyy komission vaikutusarviointi SWD (2016) 207 final. Komissio on arvioinut eri toimintavaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia erikseen kaikkien niiden kysymysten osalta, jotka todettiin ongelmallisiksi asetuksen arvioinnin yhteydessä.

Komission arvion mukaan parhaaksi arvioidut vaihtoehdot toisivat rajat ylittävien riita-asioiden osapuolina oleville unionin kansalaisille säästöjä. Eksekvatuurimenettelystä luopumisen ansiosta kansalaiset voisivat säästää valtaosan eksekvatuurimenettelystä nykyään aiheutuvista kustannuksista. Lisäksi komission mukaan kustannuksia säästyy täytäntöönpanoa hakeville vanhemmille, koska heidän ei tarvitsisi välttämättä turvautua asianajajiin, jotka ovat perehtyneet erityisesti ulkomaisiin täytäntöönpanomenettelyihin. Myös keskusviranomaisten kustannukset voisivat vähentyä hieman, jos täytäntöönpanovaihe olisi lyhyempi ja yhteistyömenettelyt kevenisivät.

Pirkanmaan kärjäoikeus suhteutuu epäilevästi siihen, että kansainvälistä täytäntöönpanoa hakeva vanhempi voisi helposti ajaa asiaansa turvautumatta lainoppineeseen avustajaan sen johdosta, että eksekvatuurimenettelystä olisi luovuttu. Kärjäoikeuden näkökulmasta asian käsittelyä helpottaa ja varmasti myös nopeuttaa se, että kansainväliseen asiaan osallisella on lainoppinut avustaja käytössään.

Tampereella 31. elokuuta 2016

Kirsi Kännö
kärjätuomari
Pirkanmaan kärjäoikeus